

- Україні: теорія та практика: у 2-х ч. / за заг. ред. А.Я. Ходорчук. – К. : УДЦССМ, 2001.
7. Наказ УДЦССМ “Про концепцію діяльності ЦССМ” від 3.03.2000 р. № 24 // “Соціальна робота”. – К. : УДЦССМ, 2001. – Кн. 3. – С. 254.
  8. Нойфельд И. Методы социальной работы / И. Нойфельд // Теория и практика социальной работы: отечественный и зарубежный опыт – Москва ; Тула, 1993. – Т. 1. – 460 с.
  9. Основы социальной работы // отв. ред. П.Д. Павленок – М., 1997.
  10. Сидоров В.Н. Социальная работа в Украине: проблемы становления и перспективы развития / В.Н. Сидоров // Информационно-методический бюллетень № 1 Украинської академії соціальних педагогів та спеціалістів з соціальної роботи. – Донецьк, 1992.
  11. Словник-довідник для соціальних працівників та соціальних педагогів / за заг. ред. А.Й. Капської, І.М. Пінчук, С.В. Толстоухової. – К., 2000. – 260 с.
  12. Соціальна робота: Короткий енциклопедичний словник // Соціальна робота. – К. : ДЦССМ, 2002. – Кн. IV. – 536 с.
  13. Соціальна робота // Соціальна робота. – К. : ДЦССМ, 2002. – Кн. II. – 440 с.
  14. Шевчук П.І. Соціальна політика / П.І. Шевчук. – Львів: Світ, 2003. – 400 с.

УДК 366.636

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Головій В.М.

аспірант Класичного приватного університету

Аnotation

In the article the prospects of the use of internet-technologies are considered for the increase of efficiency of collaboration of organs of power and such institutes of civil society as unstate organizations and mass medias. The indexes of distribution are analysed the Internet in Ukraine. It is proved that the high-quality and quantitative increase of the Ukrainian internet-ресурсу will assist development of civil society in our state.

Анотація

У статті розглянуто перспективи використання інтернет-технологій для підвищення ефективності співпраці органів влади і таких інститутів громадянського суспільства, як недержавні організації та засоби масової інформації. Проаналізовано показники поширення Інтернету в Україні. Доведено, що якісне та кількісне збільшення українського інтернет-ресурсу сприятиме розвитку громадянського суспільства в нашій державі.

Ключові слова

Громадянське суспільство, інформаційно-комунікативні технології, інтернет-ЗМІ, недержавні організації.

І. Вступ

Однією з інформаційно-комунікаційних технологій, популярність і поширеність якої невідомо зростає, як у світі в цілому, так і в Україні зокрема, є всесвітня мережа Інтернет. Розвиток Інтернету значно розширив публічну сферу суспільств і вніс зміни, які, можливо, не менш важливі для трансформації публічності і становлення громадянсь-

кого суспільства, ніж розвиток газетної індустрії, починаючи з кінця XVIII ст. [14].

Актуальність обраної теми обумовлюється тим, що доступ до інформації є передумовою публічного контролю й відкритості влади. Поширення Інтернету відкриває для громадськості доступ до інформації, що продукується органами влади. Саме Інтернет надає ефективні інструменти для пошуку, відбору та опрацювання тих даних, що цікавлять спільноту. Різноманітні організації використовують мережу Інтернет для залучення нових прибічників, посилення зв'язків із громадськістю, збору інформації та матеріальних ресурсів. Громадяни країни не тільки дізнаються з Інтернету новини, а й мають можливість обговорювати їх численних форумах.

Упровадження інтернет-технологій у сферу державного управління, з одного боку, дасть змогу підвищити його ефективність, з іншого – сприяти більшій відкритості роботи органів влади. Робота в режимі “електронного уряду” принципово змінює атмосферу взаємодії чиновників і населення. Кожен громадянин має змогу дізнаватися про подробиці діяльності міністерств, відомств, органів місцевого самоврядування, знайомитися з їхніми планами роботи, безпосередньо взаємодіяти з ними інформаційно без черг і зайвої бюрократії.

II. Постановка завдання

Мета статті – проаналізувати перспективи підвищення ефективності взаємодії органів влади та деяких інститутів громадянського суспільства, зокрема НДО та ЗМІ.

III. Результати

Саме Інтернет відкриває величезні можливості для реалізації зворотнього зв'язку між надавачами різноманітних послуг та їх споживачами, між органами влади та населенням. На сьогодні в Україні органи влади не повністю виконують вимогу щодо оприлюднення інформації про свою діяльність. Не всі внутрішньовідомчі акти публікуються в офіційних виданнях, на офіційних сайтах державних органів влади, а відтак – влада незаконно “привласнює” інформацію, на власний розсуд приймаючи рішення про її надання або відмову в цьому. В результаті, як констатують експерти, поточна державно-правова практика з питань надання інформації громадянам не відповідає стандартам демократичної держави [6].

Проблематика розвитку новітніх інформаційно-комунікативних технологій посідає все помітніше місце в працях журналістів, фахівців масових комунікацій, науковців галузі державного управління, психологів та соціологів [2; 11; 14–16]. Так, А. Сіленко окреслює в контексті зазначеної проблеми кілька ключових дискусійних моментів: здатність Інтернету сприяти подоланню кризи громадянського суспільства, стати фактором соціальної і політичної модернізації; спроможність Всесвітньої мережі стати джерелом нових моделей взаємодії суспільства і держави [12].

Створюється в державі і відповідна нормативно-правова база. Зокрема, в Указі Президента України від 31 липня 2000 р. зазначається, що розвиток національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет, забезпечення широкого доступу до цієї мережі громадян та юридичних осіб усіх форм власності в Україні, належне представлення в ній національних інформаційних ресурсів є одним із пріоритетних напрямів державної політики у сфері інформатизації, забезпечення конституційних прав громадян на інформацію, побудови відкритого демократичного суспільства [7].

Початок розвитку українського сегмента мережі Інтернет фахівці відносять до початку 1990-х рр., коли у 1992 р. був зареєстрований домен “.ua”. За даними Держкомзв'язку, станом на 01.10.2007 р. кількість активних користувачів мережі Інтернет становила в Україні 12% населення. З різною періодичністю послугами Інтернет користується ніби близько 9 млн жителів України, що приблизно вдвічі більше, ніж у 2006 р. Кількість доменів “.ua” становила 241,7 тис., веб-сайтів – понад 36 тис. Разом з тим, як і раніше, нерівним залишається розподіл користувачів мережі Інтернет за регіонами, при цьому позицію абсолютного лідера продовжує утримувати Київ – 61,8% користувачів від їх загальної кількості. Далі, у порядку

зменшення частки користувачів йдуть: Одеса, Дніпропетровськ, Донецьк, Харків, Львів, Крим та Запоріжжя – їхня сумарна частка становить 27,6%. При цьому, на всі інші регіони припадає лише 11%. До того ж, дуже невеликою залишається кількість українських шкіл та інших освітніх закладів, “підключених” до мережі Інтернет [1].

Це означає, що поширення веб-мереж та розвиток вітчизняних інформаційних інтернет-ресурсів відбувається в Україні хоча й динамічно, але стихійно, поза межами державного регулювання. Остання проблема стала предметом розгляду на розширеному засіданні СНБО України, що відбулося ще в жовтні 2001 р. На цьому заході зазначалося, що функціонування суб'єктів мережі Інтернет, перш за все інтернет-ЗМІ в Україні, відбувається поза правовим полем, що Інтернет майже не використовується для зв'язку державних органів влади з громадськістю. Для подолання цього негативного явища в січні 2002 р. було видано постанову Кабінету Міністрів України “Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади”. Основною метою цього акта було підвищення ефективності та прозорості діяльності органів виконавчої влади шляхом упровадження та використання сучасних інформаційних технологій для надання інформаційних та інших послуг громадськості, забезпечення її впливу на процеси, що відбуваються в державі [7]. В постанові визначено 20 видів обов'язкової інформації для центральних органів влади та 25 видів інформації – для обласних державних адміністрацій.

Проте, аналітичні центри, що здійснюють моніторинг відкритості веб-ресурсів органів влади, відзначають певні проблеми в належному виконанні наведеної постанови. Зокрема, дослідження, проведені на початку 2007 р., дали такі результати: найбільш інформаційно насиченими є сайти Мінтрансзв'язку (86,76% необхідної інформації), Мінагрополітики (85%), Мінекономіки (81,67%). Водночас сайти, інформація на яких є недостатньою, належать Мінприроди (48,33%), Мінвуглепрому (52,67%), Міноборони (55,67%). На думку експертів, серед тем, що найгірше висвітлюються на міністерських сайтах такі: виконання цільових програм (26,33%), регуляторна діяльність органу (35,33%), порядок реєстрації та ліцензування окремих видів діяльності у відповідній сфері (44,33%) [4].

Проте доступність інтернет-сайтів органів влади, яка постійно збільшується, є одним аспектом проблеми. Інший – це, власне, можливість українців отримати наявну інформацію, тобто мати якісний і прийнятний за ціною доступ до Всесвітньої мережі.

За результатами соціологічних досліджень, можемо визначити не тільки абсолю-

Держава та регіони

тні показники кількості користувачів Інтернету в Україні, а й прослідкувати динаміку їх збільшення, яка, на думку експертів, не може вважатися задовільною. Так, відповіді на питання щодо використання Інтернету протягом найближчих до опитування 30 днів є такими: 2000 р. – 2,6%, 2003 р. – 3,1%, 2004 р. – 4,4%, 2005 р. – 4,8% [9, с. 334].

Зрозуміло, що на сьогодні показники змінилися в бік збільшення, на чому було наголошено на початку статті. Проте у цьому випадку ми говоримо не про абсолютні показники, а про тенденції, що домінують в українському суспільстві. Їх невідповідність загальноєвропейським стає очевидною при порівнянні відомостей щодо активності використання мережі Інтернет громадянами України та населенням окремих країн Європи, наведеними в таблиці [2, с. 80].

Як бачимо, українці займають останнє місце за показником користування інтернет-ресурсами. Серед причин такого становища фахівці називають: низький рівень фінансової забезпеченості більшої частини населення, несформованість середнього класу, нерозвинена інфраструктура комунікацій у великій кількості поселень, недостатня державна підтримка програм інституціонального впровадження інтернет-технологій у різні сфери суспільного життя [13]. Подолати ці негативні явища можна за допомогою систематизованого планового поширення телекомунікаційних мереж та активізації подальшої комп'ютеризації; випереджального (протягом 3–5 років) подолання комп'ютерної неграмотності населення; розвитку українського сектора мережі Інтернет, включаючи нормативно-правове забезпечення вітчизняних інтернет-ЗМІ [1].

Таблиця

Розподіл відповідей на запитання

“Як часто Ви користуєтесь Інтернетом або електронною поштою для особистих потреб”, %

Країна	Не маю доступу	Ніколи не користуюсь	Менше ніж 1 раз на місяць	Раз на місяць	Кілька разів на місяць	Раз на тиждень	Кілька разів на тиждень	Щодня
Бельгія	32,8	15,4	2,2	1,7	3,9	5,3	12,5	25,9
Греція	66,3	14,0	1,6	1,1	3,2	2,7	5,6	5,5
Естонія	30,2	21,7	2,0	2,3	4,0	4,6	9,9	25,1
Ісландія	8,6	9,3	3,3	1,7	4,3	2,9	13,5	54,7
Люксембург	31,8	14,1	2,1	2,6	5,2	6,7	12,4	24,9
Німеччина	37,0	9,0	2,9	1,8	7,0	6,2	16,5	19,4
Польща	53,2	16,4	1,8	2,3	4,1	3,9	6,3	12,0
Словаччина	47,2	17,7	2,5	2,8	4,8	5,2	8,1	11,0
Угорщина	41,8	22,3	1,6	1,5	3,6	3,6	10,2	15,5
Україна	74,8	18,0	1,7	0,8	1,4	0,8	1,1	1,0

Реалізація останнього завдання є, на нашу думку, особливо складною справою. Адже на сьогодні в Україні відсутні спеціальні правові норми, що регулюють діяльність інтернет-медіа. Більше того, активізація зусиль держави в цьому напрямі викликає побоювання журналістів, які вважають, що створення системи ліцензування провайдерів та інтернет-ЗМІ – це чергова спроба держави взяти під контроль останній безцензурний простір у країні. Мова йде про те, що, по-перше, в Інтернеті практично відсутня цензура, і по-друге, інтернет-видання порівняно менше контролюються державою або фінансово-політичними угрупованнями, ніж звичайні друковані газети або телеканали.

Відсутність реєстрації інтернет-видань і спеціальних законодавчих обмежень на поширення інформації, дійсно, сприяє більшій свободі слова в Інтернеті. По-перше, вільний доступ до створення інтернет-сторінок, відсутність будь-яких правових обмежень діяльності інтернет-видань. По-друге, техні-

чний бік видавничої справи в Інтернеті – процес менш витратний, легкодоступний, його важко контролювати з погляду фізичного втручання (на відміну від преси, яка вимагає друкарень та мережі розповсюдження, і телебачення з ліцензуванням, передавачами, кабельними мережами тощо) [16].

Проте ставлення до цензурної проблематики в Інтернеті є подвійним. З одного боку, існує негативне ставлення до ідеї правового регулювання відносин. Прихильники такої позиції вважають, що Інтернет має залишитися вільним для обміну інформацією, ідеями, думками, без законодавчого нормування. З іншого боку, фахівці звертають увагу на існування ряду проблем інтернет-ЗМІ, які потребують правового регулювання: плагіат, кіберзлочинність, інформаційна й психологічна війни, незахищеність людини в Інтернеті. Вони наголошують, що свобода передбачає відповідальність, певні обмеження та заборони для захисту демократичних цінностей, прав, свобод інших людей.

Ураховуючи вищенаведене, фахівці пропонують перелік найактуальніших проблем, які потребують державного регулювання: визначення правового статусу, принципів діяльності інтернет-ЗМІ як нового, нетрадиційного мас-медіа; визначення прав, обов'язків, відповідальності журналістів, власників, провайдерів, адміністраторів, програмістів, інших учасників інформаційних відносин в інтернет-ЗМІ; запобігання попередній та постфактумній цензурі інтернет-ЗМІ; захист авторських, суміжних та інших виключних прав на об'єкти інтелектуальної власності, що розміщені в інтернет-ЗМІ; забезпечення інформаційної безпеки в інтернет-ЗМІ; запобігання поширенню інформації, що створює загрозу для прав, законних інтересів фізичних і юридичних осіб, або такої, яка має кримінальний, аморальний зміст; відвернення загрози для державної безпеки, економічного й соціального розвитку країни; психічного здоров'я фізичних осіб [5].

Основним завданням державної політики щодо громадянського суспільства є сприяння зростанню громадянської активності, підвищення ефективності взаємодії влади і громадських організацій. Виконати це завдання без залучення обома сторонами новітніх інформаційно-комунікативних технологій практично не можливо. Розглянемо роль Інтернету в діяльності громадських (ГО) (недержавних (НДО), неурядових (НУО)) організацій в Україні.

Згідно з рекомендаціями Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам стосовно правового статусу неурядових організацій у Європі № CM/Res (2007)14, "НУО повинні мати право на свободу поглядів та будь-які інші права і свободи, що мають гарантії у міжнародних або регіональних договорах та можуть належати таким організаціям" [10]. Одним з найдоступніших і найпоширеніших інструментів реалізації права на висловлювання своєї позиції з тих чи інших питань суспільного життя є, безумовно, Всесвітня мережа. Адаже Інтернет сприяє розширенню й поліпшенню соціальних взаємозв'язків у сучасному світі, відкриваючи значно ширші, ніж раніше, горизонти для об'єднання людей у групи на основі спільних інтересів. Можливості Інтернету дають змогу змінювати структури і форми суспільної самоорганізації, замінити застарілі громади новими, віртуальними, долати традиційні обмеження в часі та просторі.

Інтернет мав би стати корисним ресурсом для НДО, яких в Україні кілька тисяч. Однак, на думку А. Сіленко, вони "велику павутину" належно не використовують. Це дає дослідниці підстави зробити висновок, що структури громадянського суспільства в Україні дуже слабкі, а у випадках, коли НДО мають свої сайти, вони більше нагадують

візитні картки [12]. Не було проведено жодної масштабної громадської акції, у якій би Інтернет використовували як робочий інструмент.

У цілому погоджуючись з висновком відомої дослідниці, зробленим нею в 2004 р., зазначимо, що ситуація з інтернет-активністю НДО покращується, переходить на новий якісний рівень. Так, значна кількість сайтів, особливо тих, що належать так званим "грантоїдам", дійсно, більше нагадує візитку. Проте з'являється все більше сайтів НДО, які слугують важливим комунікатором між громадою та місцевою владою, надавачами та споживачами просвітніх, соціальних, юридичних послуг.

Так, наприклад, інтернет-видання "Юриспруденція on-line" разом з кількома НДО є співучасником проекту "Громадський моніторинг та консультування з питань державної реєстрації та відносин громадських організацій, релігійних організацій, профспілок, благодійних організацій з контрольними органами влади як передумова реалізації та захисту права громадян на об'єднання". Розпочав свою діяльність проект "Реалізація та захист права на доступ до інформації про молодіжні програми та їх фінансування" [3]. В ході проекту передбачається, зокрема, моніторинг наявності обов'язкової інформації на веб-сайтах органів влади щодо роботи з молоддю. Створено змістовний та наповнений актуальною і потрібною інформацією інтернет-портал "Громадський простір", інтернет-портал Харківської правозахисної групи тощо.

IV. Висновки

Таким чином, спільними зусиллями держави, НДО та громадськості сьогодні необхідно розвивати інтернет-проекти та ініціативи, а також навчати громадські організації ефективніше використовувати можливості, які надають новітні медіа. Інтернет вже довів ефективність свого застосування у громадській діяльності в багатьох країнах, де вони використовуються для інформування, мобілізації та залучення учасників, координації, спільної роботи, привернення уваги громадськості до проблем, що стоять перед країною, залучення коштів, впливу на прийняття рішень.

Література

1. Гнатюк С. Актуальні проблеми державної інформаційної політики в Україні / С. Гнатюк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/april08/3.htm>.
2. Головаха Є. Україна та Європа: результати міжнародного порівняльного соціологічного дослідження / Є. Головаха, А. Горбачик, Н. Паніна. – К.: Інститут соціології НАН України, 2006. – 142 с.

3. Громадський простір. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prostir.ua/news/view.html?q=1131782>.
4. Какие министерства скрывают информацию от украинцев? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukranews.com/rus/article/45877.html>.
5. Кузнецова О.Д. Гармонізація міжнародних і національних правових норм інтернет-ЗМІ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lnu.edu.ua/mediaeco/merereg_zmi/kuznecova2.htm.
6. Демкова М. Як покращити доступ громадян до публічної інформації? / М. Демкова // Громадянське суспільство. – 2007. – № 1. – С. 18–23.
7. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dstszi.gov.ua>.
8. Левин П. Интернет и гражданское общество / П. Левин // Интернет в общественной жизни. – М.: Идея-Пресс, 2006. – С. 96–122.
9. Новые социальные неравенства / под ред. С. Макеева. – К.: Институт социологии НАН Украины, 2006. – 355 с.
10. Опалько Ю. Європейські критерії розвитку громадянського суспільства та можливості їх застосування в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/juni08/11.htm>.
11. Потятиник Б.В. Медіа: ключі до розуміння / Б.В. Потятиник. – Львів: ПАІС, 2004. – 312 с.
12. Сіленко А. Інфокомунікаційні технології та розвиток громадянського суспільства / А. Сіленко // Політичний менеджмент. – 2004. – № 5 (8). – С. 40–55.
13. Скокова Л. Аудиторія Інтернету в Україні: порівняльний аспект // Українське суспільство 1992–2006. Соціологічний моніторинг/ за ред. д. е. н. В. Ворони, д. соц. н. М. Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2006. – С. 399–405.
14. Степаненко В. Проблеми формування громадянського суспільства в Україні: інститути, практики, цінності / В. Степаненко // Українське суспільство: 10 років незалежності / за ред. В. Ворони. – К.: ІС НАН України, 2001. – С. 169–183.
15. Україна в 2007 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: монографія / за заг. ред. Ю.Г. Рубана. – К.: НІСД, 2007. – 538 с.
16. Шевченко Т. Правовий статус інтернет-ЗМІ в Україні: проблеми, перспективи врегулювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.yur-gazeta.com/oarticle/1120/>.

УДК 351.85

ПРО ПРАКТИКУ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ В ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Груздова К.Є.

аспірант Класичного приватного університету

Annotation

Grounded necessity of high-quality changes for the Ukrainian public policy in the field of culture by optimization of state administration through the improvement of government control taking into account international experience. The features of dependence of government control of sphere of culture are examined as a decision of problems of removal of ideology, democratizations, decentralization in the administrative agencies of different levels. The author understanding of ways of decision of problem of adaptation of international experience, in particular centrally European is formulated, to Ukrainian realities. Information is systematized about practice of introduction of international experience in government control of sphere of culture in Ukraine, carried out after 2004 years. Certainly basic directions of decision of problems of study and approbation of modern methods of state administration of cul-

ture a sphere in the period of world crisis taking into account its influence on public relations.

Анотація

Обґрунтовано необхідність проведення якісних змін в українській державній політиці у сфері культури шляхом оптимізації державного управління, удосконалення державного регулювання з урахуванням міжнародного досвіду. Запропоновано шляхи розв'язання проблеми адаптації міжнародного досвіду, зокрема центральноєвропейського, до українських реалій. Систематизовано інформацію про практику впровадження міжнародного досвіду в державне регулювання сфери культури в Україні, здійснювану після 2004 р. Визначено основні напрями розв'язання проблем вивчення й апробації сучасних методів державного управління сферою культури в період світової кризи з